

SZEMLE

Mezey László: *Deákság és Európa. Irodalmi műveltségünk alapvetésének vázlata.* Akadémiai, Bp. 1979. 282 l., 5 térkép, 35 ill.

A magyar keresztény állam műveltségének kezdeteit vizsgálja Mezey László könyve. Kutatásainak tárgya a tudományok, művészetek – az „ars” – hordozója, a latin nyelvű írásbeliség és szóbeliség. A deákság révén kapcsolódott be István király Magyarországa az európai kultúra áramába, amely az ókori latin műveltség örököse. Az antik örökség és a közvetítő kultúrák összefoglaló jellemzését adja az első négy fejezet: az állami és egyházi hatalmi rendszerek, adminisztrációs szervezetek áttekintése, az általuk képviselt szellemi vonulatok leírása hasznos kiindulás a kultúra tárgyi, képi hordozóit kutató szaktudomány számára is.

Hungaria számára Bizánc, Itália és a karoling Gallia egyaránt közvetítette a művelődést, amelynek útvonalát, az első iskolák helyét, irányultságát a következő fejezetek alapos ismertetésén túl a kötet végén található kitűnő térképek szemléltetik. A 12. század hazai kultúrája Párizshoz, „az európai universitások szülőanyjához” kötődik, majd Bologna neveli az ország számára a klerikusokat, sőt, világi jogászokat. A 13. század korszerű iskoláit a prédikálórendek, elsősorban a dominikánusok honosították meg Európa-szerte, így nálunk is. Az iskolázottság lehetséges falusi, városi, rendi, katedrális és egyetemi változatainak, a művelődési „rangok” értelmezésének összegzése után a könyv záró fejezete az anyanyelvi irodalom kibontakozásához érkezik.

Mezey kutatási anyaga a kódexek kéziratok irodalma; gondolatmenetének hiányzó láncszemeit az általa föllett és beazonosított töredékek adták meg. A kódextöredékek meghatározása óriási segítséget nyújt a miniatúrafestészet kutatásához – sajnálatos, hogy a két rokon szakterület még az illumináció ténye közlésének erejéig sem közelít egymáshoz a könyvben.

J. A.

Trogmayer Ottó – Zombori István: *Szer monostorától Ópusztaszerig* Magvető, Bp. 1980. 160 l., képek a 161–173. l. között (Gyorsuló idő)

Művészettörténeti érdeklődésre elsősorban a kötet első részét képező „Szer monostora” c. 70 oldalas tanulmány tarthat számot. Trogmayer Ottó ebben nagyrészt saját, jelentős emlékmagyarázatot felszínre hozó régészeti kutatásaira támaszkodva mutatja be az Árpád-kori kegyúri templomot és kolostort. A szerző felvázolja a kolostor feltárásának krónikáját és nyolc periódusra osztva bemutatja az építéstörténetet is. A művészeti szempontból legjelentősebb anyagot, melybe az oszlóoszlopok is tartoznak, a hetedik korszakba sorolja, és a 13. század első negyedére datálja. Ezeket az oszlóoszlopokat – a más szerzők tollából eddig megjelent kisszámú publikációkkal ellentétben, melyek azokat egy ke-rengő hajdani díszeknek tartják – egy a chartres-i székesegyház nyugati kapujáéhoz hasonló elrendezésben képzeli el. Trogmayer kísérletet tesz ezúttal az oszlóoszlopok tematikájának meghatározására